

Język Matki: tekstualność, autorstwo i wspólnota w monastycyzmie kobiet okresu po reformie terecjańskiej (ca. 1560-1700)

Głównym celem projektu jest analiza i interpretacja twórczości kobiet zakonnych oraz prześledzenie znaczenia ich myśli dla historii i kultury literackiej oraz historii i teologii Kościoła katolickiego w krytycznym okresie rozłamu jedności świata zachodniochrześcijańskiego. Ten burzliwy okres miał szczególnie interesujący przebieg na terytoriach ówczesnego Imperium Hiszpańskiego, które definiowało się jako obrońca jedności Kościoła rzymskokatolickiego wobec reformacji protestanckiej.

Stąd też kluczowym celem projektu jest zlokalizowanie i zinterpretowanie tekstów sióstr zakonnych oraz ich wpływu na literaturę, kulturę i duchowość chrześcijańską po tzw. reformie bosonogiej (inaczej: terecjańskiej) (od 1560 r.), która odpowiada, *grosso modo*, cezurze czasowej Soboru Trydenckiego (1545-1563). Zrealizowanie tego zamierzenia będzie możliwe dzięki uwzględnieniu nieznanych i nieopracowanych do tej pory tekstów – rękopisów i starodruków – powstałych w środowisku katolickich klasztorów żeńskich w Imperium Hiszpańskim i na innych wybranych obszarach Europy (Królestwie Portugalii, Francji, Niderlandach i Rzeczypospolitej Obojga Narodów) w XVI i XVII stuleciu. Właśnie ten geopolityczny obszar, z którego wyrasta wspomniana reforma religijna Teresy od Jezusa z Ávila (1515-1582, O. C. D.), uważam za kluczowy dla odnowionej duchowości stanowiącej najbardziej oryginalną odpowiedź na kryzys Kościoła i to odpowiedź kobiecego autorstwa.

Wkroczenie Teresy od Jezusa w kulturę literacką, religijną, duchową i intelektualną, a następnie włączenie jej w młody jeszcze rynek książek drukowanych, było wydarzeniem bez precedensu. Dało ono podstawy dla wytworzenia się pierwszego modelu kobiety pisarki i reformatorki religijnej. Z kolei ekspresowe wręcz procesy beatyfikacji (1614) i kanonizacji (1622) Teresy zostały wykorzystane przez politykę kontrreformacyjną jako wzmocnienie sojuszu między władzą monarszą i kościelną. O ile jednak oficjalna polityka Kościoła i Imperium odwoływała się chętnie do wizerunku biernej ekstatyczki i świętej, to odniesienie się do postaci Teresy jako teolożki, pisarki i fundatorki okazywało się ważnym źródłem legitymizacji autorytetu dla sióstr zakonnych, które przewodziły reformie karmelitańskiej tuż przed i bezpośrednio po śmierci swojej liderki.

Wychodząc od pojęcia „wspólnoty afektywnej”, zaproponowanego przez Barbarę Rosenwein i „archiwum matki” ukutego przez Martę Segarrę, niniejszy projekt badawczy ma na celu analizę i interpretację bogatego, ale i niepozobawionego wewnętrznych napięć, dziedzictwa terecjańskiego. Chcę przyjrzeć się modelowi pisarki, myślicielki duchowej i reformatorki religijnej, budowanemu w nawiązaniu do postaci Teresy Wielkiej. Projekt ma również na celu ukazanie bogactwa znaczeń, jakie tej postaci nadawały zakonnice różnych reguł i kolejnych pokoleń, uprawomocniając swoje mistyczne, literackie i teologiczne dążenia poprzez posłużenie się figurą „Matki Teresy” jako tzw. symbolem polisemicznym zarówno na Półwyspie Iberyjskim, jak i na obszarach, które wykroczyły daleko poza granice kraju i formułę Zakonu Karmelitanek Bosych

Dzięki interdyscyplinarnemu ujęciu, które sytuuje się na przecięciu między badaniami nad kulturą i religią, badaniami literaturoznawczymi oraz historią religii i Kościoła, projekt badawczy ukaże wkład myśli kobiet zakonnych w kulturę intelektualną jako owoc namysłu i współpracy, możliwy do zaistnienia dzięki szerokim sieciom wymiany myśli i dzięki pozytywnemu znaczeniu nadawanemu wspólnocie.

W sensie szerokim moje badania postrzegam jako łączące rewizję historyczną, filozoficzną i kulturową z kulturową krytyką współczesności. Ich celem jest przywracanie tradycji myśli religijnej kobiecego autorstwa i analiza znaczenia, jakie ta myśl miała dla dyskursów dominujących w historii. Równocześnie jednak badania te wyraźnie wskazują na terażniejszość tj. pozwalają ponownie zdefiniować nie tyle miejsce, ale też przestrzeń kobiet w tradycji, kulturze, Kościele i religii chrześcijańskiej. W przeciwieństwie do miejsca, przestrzeń oznacza tu złożony system relacji.